

## Правові механізми захисту банківської системи в період воєнних загроз

**Ольга Корнієнко**

*кандидат юридичних наук,  
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,  
e-mail: korniyenko000@krok.edu.ua,  
ORCID: 0000-0002-2836-9585*

**Костянтин Негруца**

*студент кафедри державно-правових дисциплін,  
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,  
e-mail: NehrutsaKS@krok.edu.ua*

У сучасних умовах геополітичних нестабільностей та загострення воєнних загроз, правові механізми захисту банківської системи набувають вирішального значення для забезпечення фінансової стійкості та економічної безпеки України. Із ростом можливості виникнення кризових ситуацій, важливим стає не лише вчасне реагування, але й передбачення можливих ризиків та ефективно впровадження заходів, спрямованих на запобігання та подолання можливих загроз. У цьому контексті розгляд правових механізмів захисту банківської системи в Україні стає актуальним завданням, що вимагає системного аналізу та удосконалення.

Першим основним механізмом захисту банківської системи виступає законодавство України, а саме закон України «Про банки і банківську діяльність» який містить основні принципи та правила банківської діяльності в Україні[3], закон України «Про Національний банк України» котрий визначає статус та повноваження Національного банку України а у воєнний період може є особливо важливим для забезпечення стабільності фінансової системи та координації дій між НБУ та іншими органами[6], Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», який визначає порядок гарантування вкладів фізичних осіб в банках[8]. У період воєнного стану може бути важливим для збереження довіри громадян до банківської системи.

Другим механізмом захисту банківської системи виступає Національний банк України. Роль Національного банку України (НБУ) в умовах воєнного часу є важливою для забезпечення стійкості та надійності банківської системи. НБУ виступає головним регулятором фінансового ринку та має ключову роль у здійсненні антикризових заходів та управлінні фінансовою стабільністю в країні. В умовах можливого воєнного конфлікту, роль НБУ зазвичай розширюється, і йому доручається виконання ряду стратегічних завдань:

- Забезпечення ліквідності банків:

НБУ веде контроль за ліквідністю банків та може вживати заходів для запобігання кризовим ситуаціям та забезпечення необхідного рівня ліквідності в умовах можливого екстреного попиту на готівку[7].

- Впровадження антикризових заходів:

НБУ може розробляти та впроваджувати антикризові заходи для підтримки

фінансової стійкості банків в умовах екстрених ситуацій, включаючи забезпечення доступу банків до ліквідних ресурсів та розробку програм реструктуризації[7].

- Моніторинг фінансової системи:

НБУ відповідає за моніторинг та аналіз стану фінансової системи в умовах воєнного конфлікту, інформуючи банки та громадськість про можливі ризики та заходи щодо їх управління[7].

- Захист стабільності національної валюти:

НБУ має за завдання зберігати стабільність національної валюти в умовах можливих економічних труднощів, що можуть виникнути через воєнний конфлікт[7].

- Регулювання фінансового ринку:

В умовах воєнного часу НБУ вживає заходів для підтримки функціонування фінансового ринку, включаючи регулювання ставок, лімітів та інших аспектів діяльності банків[7].

- Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями:

НБУ веде співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями та партнерами для забезпечення фінансової підтримки та обміну досвідом в умовах воєнного конфлікту.

Третім механізмом виступають заходи щодо кібербезпеки. З урахуванням зростання кіберзагроз, Україна приділяє значну увагу заходам щодо кібербезпеки в банківській системі. нормативні акти, які визначають стандарти безпеки та обов'язки банків щодо захисту від кібератак.

Важливим кроком в забезпеченні кібербезпеки банківської системи в Україні стало введення нових вимог та актуалізація критеріїв для функціонування системи кіберзахисту. Цей переломний момент був визначений національним регулятором, який вирішив вдосконалити критерії та порядок віднесення банківської інфраструктури до об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

У своїй постанові від 12 серпня 2022 року № 178 "Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України", Національний банк України визначив основні принципи функціонування системи кіберзахисту[5]. Важливою складовою стала нормативна база, що включає вимоги до заходів забезпечення кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури та визначає принципи інформаційного обміну між Центром кіберзахисту Національного банку та банками України.

Особливу увагу приділено вимогам до проведення незалежного аудиту інформаційної безпеки банків, що сприяє посиленню контролю та гарантує високий рівень кіберзахисту. Це сприяє збереженню надійності банківської системи та захисту від потенційних кіберзагроз.

Система кіберзахисту в банківській сфері України включає суб'єктів, інтегровані системи, комплекси та засоби, які взаємодіють для забезпечення належного рівня кібербезпеки та кіберстійкості. Цей комплекс включає в себе організаційні, технічні та інформаційні заходи, які спрямовані на забезпечення безпеки та стійкості банківської системи України. Ініціатива Національного

банку в сфері кіберзахисту також визначила необхідність створення Центру кіберзахисту при НБУ, що координує та сприяє впровадженню ефективних заходів у цій області.

В цілому, введення нових стандартів та положень в сфері кіберзахисту банківської системи свідчить про серйозні зусилля національного регулятора забезпечити надійність та безпеку фінансового сектору України в умовах постійно зростаючих кіберзагроз.

Четвертим механізмом виступають антикризові плани банків. Ще перед початком вторгнення та для вдосконалення корпоративного управління та ефективного функціонування банківської системи України, Національний банк взяв на себе завдання впровадження норм Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших аспектів функціонування банківської системи"[4]. Цей закон вніс значні зміни в обов'язки банків, зокрема, вимагаючи від них розробляти та подавати плани відновлення діяльності відповідно до нових нормативів.

Перед прийняттям цього закону обов'язок розроблення та подання планів відновлення діяльності був обов'язковим лише для системно важливих банків, а інші банки мали це в розряді рекомендацій. Однак, з метою підвищення рівня стійкості та ефективності банківської системи, нові вимоги національного регулятора ставлять планування відновлення діяльності в центр уваги всіх банків.

Згідно з останніми змінами, Національний банк встановив чітку періодичність розроблення та подання планів відновлення діяльності. Системно важливі банки та ті, які відповідають за керівництво банківськими групами, повинні представляти свої плани щорічно, під час коли інші банки мають це робити раз на два роки. Ці вимоги, встановлені постановою Правління НБУ від 22.11.2021 р. №122, виступають одним з основних елементів у забезпеченні сталості та високого рівня управління ризиками в українській банківській системі, особливо в період воєнного часу[4].

П'ятим механізмом виступають міжнародні відносини України.

Україна, входячи до МВФ у 1992 році, активно користується його фінансовими ресурсами для досягнення макроекономічної стабільності та сприяння економічним реформам. Протягом 31 року співпраці було реалізовано 16 програм загальною сумою 53,9 млрд доларів США.

Важливо зазначити, що кошти, надані МВФ, ефективно використовувались для покриття дефіциту державного бюджету та укріплення золотовалютних резервів Національного банку України. Такі кредитні ресурси надаються за вигідними умовами, а програми дозволяють Україні досягати фіскальної та фінансової стабільності, впроваджувати структурні реформи та забезпечувати стійке зростання.

У контексті повномасштабної військової агресії російської Федерації, підтримка МВФ стала ключовою для забезпечення фінансової та макроекономічної

стабільності в Україні. Зокрема, через «Інструмент швидкого фінансування» та «Механізм розширеного фінансування», а також за участі міжнародних партнерів, уряд міг використовувати кошти для ефективного ведення оборонної війни та відновлення економіки.

Нова «Програма в рамках Механізму розширеного фінансування», затверджена Радою виконавчих директорів МВФ у березні 2023 року, націлена на підтримку фіскальної, цінової та фінансової стабільності в Україні, а також на сприяння економічному відновленню та управлінню реформами. Заплановані перегляди є частиною механізму, що дозволяє адаптувати програму до змін в умовах військового конфлікту.

В контексті воєнної ситуації, програма МВФ виступає як ефективний правовий механізм захисту банківської системи, забезпечуючи стійкість фінансів та допомагаючи в управлінні економічними реформами в умовах військового конфлікту та після нього.

Україна приєдналась до Світового банку в 1992 році, і з того часу отримала 72 позики на суму понад 15,4 млрд доларів США та 2,2 млрд євро. Як другий за розміром кредитор для України після МВФ, Світовий банк відіграв важливу роль у фінансуванні інституційних реформ та довгострокових проектів.

З початку війни, здійсненої Росією, Світовий банк активно мобілізував фінансові ресурси для підтримки України, виділивши понад 34 млрд доларів США, з яких більше 22 млрд вже отримано[2]. Ці кошти використовуються для підтримки бюджету, реалізації структурних реформ та великих інвестиційних проектів.

Зокрема, для забезпечення сталого економічного зростання та фіскальної стійкості, Світовий банк надав Гарантію на підтримку державної політики. Це стало важливим правовим механізмом захисту банківської системи в умовах війни, забезпечуючи фінансову стабільність та допомагаючи впровадженню економічних реформ.

Світовий банк виступає не лише як фінансовий партнер, але й як ключовий юридичний механізм, забезпечуючи захист банківської системи та економіки країни. Заплановані проекти, такі як реконструкція транспортної інфраструктури, підтримка системи охорони здоров'я та інші, служитимуть фундаментом для довгострокового відновлення України[9].

Україна, яка приєдналася до ЄБРР у 1992 році, має можливість користуватися фінансовою та технічною підтримкою банку. Постійне представництво ЄБРР в Києві діє з 1993 року, що сприяє ефективній взаємодії.

ЄБРР діє виключно на комерційних засадах, надаючи цільові кредити для конкретних проектів приватним та державним структурам. Банк відіграє роль ключового інвестора, здійснюючи прямі інвестиції та надаючи технічну допомогу для здійснення різноманітних проектів.

ЄБРР є одним з найбільших кредиторів України, з фінансуванням на суму 18,1 млрд євро в рамках 529 проектів станом на березень 2023 року. Банк активно реагує на сучасні виклики, такі як війна з Росією, і вже в березні 2022 року

оголосив про "пакет стійкості" у розмірі 2 млрд євро для надання фінансової підтримки громадянам та компаніям, постраждалим від війни[1].

Цей "пакет стійкості" включає в себе ряд заходів, спрямованих на підтримку українських компаній, забезпечуючи відстрочені кредити, підтримку ліквідності та торговельне фінансування. Крім того, банк активно сприяє релокації компаній для забезпечення їхньої неперервної діяльності в умовах війни. Кошти також спрямовані на підтримку країн-сусідів України, надаючи допомогу з прийому біженців та легалізацію енергетичного сектору в умовах відновлення від війни та санкцій.

Отже, в умовах воєнних загроз банківська система стає визначальною для фінансової стабільності країни, а її ефективне функціонування забезпечується за допомогою правових механізмів. Нормативно-правове регулювання визначає повноваження банків та умови їх роботи в умовах кризи, включаючи тимчасові обмеження. Співпраця між банками та державними органами є важливою для ефективного функціонування фінансової системи, особливу увагу слід приділяти захисту банківських даних та інформаційної безпеки. Постійне оновлення та адаптація правових механізмів до швидких змін в сучасному світі є важливим завданням. Міжнародна співпраця у сфері фінансового регулювання та захисту банківської системи забезпечує високий рівень ефективності заходів захисту.

**Ключові слова:** Держава; банк; право; війна; механізми; система; закон.

### Список використаних джерел

1. Porter R. EBRD unveils €2 billion resilience package in response to the war on Ukraine / EBRD. 2022. March 9. URL: <https://www.ebrd.com/news/2022/ebrd-unveils-2-billion-resilience-package-in-response-to-the-war-on-ukraine-.html>.
2. Resilience in War : An Exclusive Interview with Dr. Kyrylo Shevchenko, Governor of the National Bank of Ukraine / National Bank of Ukraine. 2022. April 1. URL: <https://www.torontocentre.org/Files/NewsResources/4-1-2022/Interview-NBU-Governor-Shevchenko.pdf>.
3. Про банки та банківську діяльність: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30.
4. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: постанова Правління Національного банку України від 22 листопада 2021 року № 122. URL: [https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution\\_22112021\\_122](https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_22112021_122).
5. Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України та внесення змін до Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України: постанова Правління Національного банку України від 12 серпня 2022 року № 178. URL: [https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution\\_12082022\\_178](https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_12082022_178).
6. Про Національний банк України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238.
7. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18. URL: [https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution\\_24022022\\_18](https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18).
8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 50, ст.564.
9. Україна отримає понад 700 млн дол. США від Світового банку / Урядовий портал. 2022.

8 безпез. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimaye-ponad-700-mln-dol-ssha-vid-svitovogo-banku>.